

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

פרשה זו עוסקת ביחסים בין יוסף לאחיו ומעשה מכירתו; מעשה יהודה ותמר; שהות יוסף בבית פוטיפר והשלכתו לכלא ופתרון חלומות סריסי פרעה.

הקדמה חשובה !!!

יחסי האחים ויוסף, פרשת יהודה ותמר ומעשי יוסף בבית פוטיפר, הינם נושאים בהם ניתן לטעות חלילה ולחשוב כי מדובר באנשים פשוטים שהתנהגו בצורה שלילית. מדובר באנשים גדולים שאין לנו מושג בהבנת דרגתם ומעשיהם, וכל מה שנכתב כאן אינו אלא לפי פשטו של מקרא.

צאת השבת	כניסת השבת	
17:15	16:00	ירושלים
17:16	16:17	תל אביב
17:14	16:14	חיפה
17:17	16:21	באר שבע

לאחר שבסיום הפרשה הקודמת כתבה התורה את תולדות עשו, פותחת פרשתנו במילים: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" ומפרטת בארוכה את כל גלגוליו של יעקב.¹ בבואה לפרט את "תולדות יעקב", כותבת התורה על יוסף שבעקבות מה שאירע איתו ירדו בני ישראל מצרים. הפסוק מתאר כי יוסף שגדל עם בני השפחות, היה מספר לאביו על עבירות שראה באחיו - בני לאה. יעקב אהב את יוסף שהיה תלמידו המובהק ואף דמה לו מבחינה חיצונית,² "ועשה לו כתונת פסים". היחס המועדף³ גרם לאחים לפתח שנאה כלפיו אחיהם.⁴

יוסף משתף את אחיו בחלום⁵ בו ראה את כל האחים בשדה קושרים חבילות תבואה ולפתע "קמה אלמתי" ואלומות האחים משתחוות לה. הדבר גורם לאחיו⁷ לשנוא אותו "על חלומותיו ועל דבריו".⁹ בחלום נוסף רואה יוסף את "השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים ל".¹⁰ כאשר חוזר ומספר את החלום לאביו בפני האחים,¹¹ גוער בו יעקב על התנהגותו המביאה לשנאת האחים, ומוכיח מהעובדה כי לא ייתכן שאימו - הרמוזה בירח - תבוא להשתחוות לו מאחר ונפטרה,¹² שכל החלום אין בו ממש. למעשה ידע יעקב שחלומו אמת וציפה לזמן שיתקיים.¹³

¹ מתוך רצון להראות חשיבותו. רש"י (לז, א) מדמה זאת לאדם שמחפש אבנים יקרות בחול, וממשמש בחול עד שמוצא אותן. אז, הוא זורק את הפסולת ונוטל את האבן היקרה.

² רש"י (שם, ג)

³ הספורנו (שם, ה) מביא שהיה זו טעות של יעקב שלא הסתיר את אהבתו היתרה ליוסף.

⁴ רש"י (שם, ז) מדגיש לזכותם של האחים שנהגו ביושר, ולא הראו עצמם כאוהבים בעוד שלמעשה הם שונאים אותו.

⁵ האור חיים (שם, שם) מבאר את סיבת סיפור החלום על ידי יוסף, למרות שידע על שנאת האחים, שרצה להודיעם שהיחס המועדף שמקבל הוא בהסכמת הקב"ה שהוא העלאה לגדולה.

⁶ הספורנו (שם, ז) מבאר שרמז יוסף על כך שמלכותו תתקיים לזמן ארוך, ואכן מלך שמונים שנה.

⁷ הרואים בכך רמז לרצונו לשלוט בהם.

⁸ הדעת זקנים (שם, ח) מבאר שהפסוק כותב בלשון רבים על שם החלום העתידי, למרות שכעת הייתה תוספת השנאה רק בשל חלום אחד.

⁹ הכלי יקר (שם, שם) מדגיש שרמוזות כאן ג' שנאות. שהא' על כך שהביא דיבתם רעה, הב' על עצם סיפור החלום בזמן שהם כלל לא רצו לדבר עימו, והג' על תוכן החלום.

¹⁰ הדעת זקנים (שם, ט) מביא בשם המדרש שמה שעמדה השמש ליהושע בגבעון, היה מכוח היותו מזרעו של יוסף שהשתחו לו השמש, הירח והכוכבים.

¹¹ השפתי חכמים (שם, ז) מסביר את הטעם שסיפר לאביו רק את החלום השני, מאחר והראשון פתרוהו האחים לטובה. רק כעת, שלא רצו האחים לפתור לטובה, הוצרך לספר לאביו בכדי שיפתור לו.

¹² רש"י (שם, שם) מביא שכוונת יוסף הייתה לבלהה שפחת רחל, שגדלה אותו כאם.

¹³ הספורנו (שם, יא) כותב על פי דברי הגמ' בסנהדרין (פרק חלק), שאדם מתקנא בכל חוץ מבנו ותלמידו, שאצלם שמח כאשר מצליחים יותר ממנו.

לזכות חטופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

לאחר זמן הולכים האחים לרעות את הצאן בשכם ויעקב שולח את יוסף "מעמק חברון"¹⁴ לדרוש בשלום. יוסף מזדרז ללכת - למרות שמודע לשנאתם אליו - וכאשר מגיע לשכם פוגש את המלאך גבריאל ומבקש¹⁵ ממנו להודיעו היכן נמצאים אחיו. הוא נענה כי אחיו "נסעו מזה"¹⁶ ומבקשים להמיתו.¹⁷ יוסף הולך ומוצא את אחיו בדותן. בעודו מתקרב, מתכננים האחים להרוג¹⁸ את "בעל החלומות" ולספר כי נטרף בידי חיה. כנגדם עונה 'רוח הקודש':¹⁹ "נראה מה יהיו חלומתי".²⁰ ראובן מרגיש כי חובתו כבכור לקחת אחריות על האירוע²¹ ומשכנע את אחיו שיזרקו את יוסף לבור ולא יהרגוהו - מתוך מחשבה להשיבו מאוחר יותר לאביו. האחים מפשיטים²² את יוסף שהגיע למקום ומשליכים אותו לבור מלא נחשים ועקרבים. הם מתיישרים לאכול, כאשר לפתע מגיעה שיירת גמלים של ישמעאלים הנושאים: "נכאות, וצרי ולט" (בשמים).²³ יהודה מציע למכור²⁴ להם את יוסף "בעשרים כסף", והללו בתורם מוכרים אותו למדיינים, שמוכרים אותו למצרים. בזמן המכירה נעדר ראובן.²⁵ כאשר חוזר הוא מגלה כי "אין יוסף בבור", ואומר לאחיו: "הילד איננו ואני אנה אני בא" מפני צערו של יעקב אביו. האחים לוקחים את הכתונת המפורסמת, וטובלים אותה בדם של עז²⁶ ששחטו במיוחד. הם שולחים אותה ליעקב, שמזהה את כתונת בנו האהוב ואומר כי "חיה רעה" אכלתה²⁷. יעקב מתאבל על יוסף במשך עשרים ושתיים שנה וממאן להתנחם על האובדן הגדול.²⁹ לעומתו, יצחק אביו שיודע את שאירע באמת, אך לא יכול לגלות ליעקב,³⁰ בוכה אך לא מתאבל. במצרים מגיע יוסף לבית פוטיפר, 'שר הטבחים'³¹ של פרעה.

בני יעקב, שרואים את אבלו של אביהם, מאשימים בכך את יהודה שהעלה את רעיון המכירה, ומורידים אותו ממעמדו שהיה כמלך עליהם. הוא עוזב את המקום ונעשה שותף עם אדם בשם חירה. הוא נישא לביתו של סוחר³² בשם שוע, ונולדים לו: ער, אונון ושלה. הוא משיא את ער לאשה בשם תמר. ער שחשש שיוכחש יופיה עקב ההיריון,³³ השחית זרעו, "וימיתוהו ה'". יהודה פונה לאונון שייבם את אשת אחיו "והקם זרע לאחיק". אונון שיודע כי זרעו יתייחס לאחיו, משחית אף הוא את זרעו, והקב"ה ממיתו. יהודה אומר לתמר שתשוב לבית

¹⁴ רש"י (שם, יד) מקשה שחברון הרי הייתה בהר, ולא שייך בה לשון 'עמק'. רש"י מתרץ שפירוש המילה 'מעמק', הוא מעצה עמוקה של אברהם הקבור שם. בכדי לקיים לו את הבטחת "כי גר יהיה זרעך וגו'" שעתידיה להתחיל כעת להתקיים עם ירידת יוסף למצרים.

¹⁵ השפתי חכמים (שם, טז) מוכיח מכך שלא שאל יוסף את 'האיש' אם יודע היכן נמצאים אחיו, אלא דרש שיספר לו, כי יוסף ידע שמדובר במלאך.

¹⁶ הדעת זקנים (שם, יז) כותב, שאמרו שאינם רוצים עוד להיות "ב שבטים. זה" בגימטריא "ב.

¹⁷ רש"י שם, שם

¹⁸ האור החיים (שם, כ) מבאר שהצדיקו את מיתתו בשל היותו 'עד זומם', שסיפר לאביהם דברים שיכלו לחייבם מיתה.

¹⁹ רש"י שם, כ

²⁰ כלומר אם תצליח התוכנית שלהם, או שיתקיימו החלומות שנטע בו הקב"ה.

²¹ רש"י שם, כב

²² הכלי יקר (שם, כג) מקשה כיצד הפשיטוהו לגמרי. ומבאר שיוסף שחשש שיגזלו אחיו ממנו את כתונת הפסים, תפר אותה אל כתונתו הרגילה מתוך מחשבה שלא ישאירוהו עירום. וכעת שבאו להסיר את כתונת הפסים, נמצא ערום לגמרי.

²³ רש"י (שם, כה) מסביר כי הפירוט החריג בא ללמדנו על אהבת הבורא לצדיק, ורצונו שלא יצטער יותר מידי. דבר שגרם לאותם ישמעאלים שסוחרים על פי רוב בדברים שריחם רע, לשאת בשמים באותו יום.

²⁴ הכלי יקר (שם, כו) מסביר שאמר יהודה שלא נרויח כלום מהריגתו, והרי כל כעסנו עליו היה בשל הבכורה שביקש ליטול.

²⁵ הגיע תורו לשמש את אביו (רש"י שם, כט).

²⁶ מאחר וצבעו דומה לדם אדם (רש"י שם, לא).

²⁷ רש"י (שם, לג) מבאר ש'צנצה' בו רוח הקודש' על כך שעתידיה להתגרות בו אשת פוטיפר אותה הוא מדמה לחיה (הקב"ה לא יכל לגלות לו, שכן תשעת האחים השביעו על שמירת הסוד, ושתפו את הקב"ה כעשירי למניין). השפתי חכמים מוכיח לדבריו של רש"י, מכך שלא תלה יעקב את מיתת יוסף בשודדים שפגשו.

²⁸ התרגום יונתן (שם, שם) מבאר כי ידע יעקב שלא מת על ידי חיה או אדם, אלא רואה ברוח הקודש דבר רע שקורה לו.

²⁹ שכן 'גזירה על המת שישתכח מהלב' אך לא על החי (רש"י שם, לה).

³⁰ רש"י (שם, לג) מביא כי אמר יצחק שלא יכול לגלות דבר שהקב"ה עצמו לא מעוניין לגלות ליעקב.

³¹ רש"י (שם, לו) מבאר שהיה אחראי על שוחטי הבהמות, אך הרמב"ן סובר שהכוונה להריגת בני אדם, ומוכיח מכך שהיה בית הסוהר בביתו.

³² תרגום אונקלוס לח, ב

³³ רש"י (שם ז).

לזכות חטופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

אביה עד שיגדל שלה, בעוד שלמעשה הוא לא מתכנן לאפשר לבנו הקטן לייבם את תמר מאחר וחושש שאשה זו 'קטלנית'.³⁴

חולפים שנים ואשת יהודה נפטרה. הוא עולה לתמנה יחד עם חירה, על מנת להשיג על גיזת הצאן. תמר, שיודעת ששילה גדל ועדיין לא הוצע לה להתייבם, שומעת על כך, ומסירה את בגדי אלמנותה. היא ממהרת להתיישב על אם הדרך, ויהודה שרוצה בה מבטיח כי ישלח לה "גדי עזים מן הצאן" בשכרה. היא מבקשת כערבון עד לקבלת העז, את חותמו, שמלתו ומטהו. והיא הרה מלילה זה. היא עוזבת את המקום ושבה ללוש את בגדי אלמנותה. למחרת שולח יהודה את העז עם חירה ומבקש לקחת את הערבון, אך היא לא נמצאת. לשאלת אנשי המקום אומרים לו כי "לא היתה בזה קדשה". כאשר אומר זאת חירה ליהודה, אומר לו שישאיר העירבון בידה ולא ימשיך לבקשה משום גנאי. ומציין כי "הנה שלחתי הגדי הזה³⁵ ואתה לא מצאתה".

כעבור חודשיים וחצי³⁶ שומע יהודה כי תמר כלתו הרתה והוא מצווה להורגה בשריפה.³⁷ בדרכה לביצוע גזר הדין שולחת תמר להגיד ליהודה: "לאיש אשר לו אנכי הרה". היא לא רוצה להלבין פניו באמירה: "ממך אני מעברת", ומניחה בידו את הבחירה אם להודות בכך.³⁸ יהודה שמזהה את החפצים מכריז כי צדקה תמר בדבריה, ואכן ממנו הרתה. הוא מצדיק את שעשתה, בשל כך שמנע ממנה להינשא לשילה, שלא כדין. בבואה ללדת מזהה המיילדת כי יש לתמר תאומים, וכאשר הראשון מוציא יד היא מהרת לסמן אותו בעזרת חוט אדום שקושרת על ידו. העובר מכניס את ידו פנימה, ואחיו 'פורץ' החוצה - דבר שהקנה לו את השם פרץ. הבן השני שסומן בחוט השני, נקרא בשם זרח.

כעת, משסיימה התורה לבאר את שאירע ליהודה בעקבות פרשת מכירת יוסף, חוזרת לבאר את גורלו של יוסף בארץ מצרים. הפסוק מציין כי מאחר והיה שם שמים שגור על פיו תמיד,³⁹ מצליח יוסף בבית אדוניו, פוטיפר. הוא ממונה לאחראי על הבית, וברכת ה' מגיעה לבית פוטיפר, שנותן לו הכל מלבד את אשתו. הפסוק מציין לגנאי כי יוסף היה "יפה תואר ויפה מראה" - שכן בזמן שיעקב מתאבל בארץ כנען, יושב יוסף שחש כמושל ומסלסל בשערו. הדבר מביא את הקב"ה לומר שכעונש 'יגרה בו את הדוב' - אשת פוטיפר.⁴⁰ זו פונה אליו ומבקשת שיהיה עימה.⁴¹ יוסף מבהיר לה כי אינו יכול לפגוע באימון שנתן בו בעל הבית, ובנוסף אם יעשה זאת "וחטאתי לאלוקים".⁴² הוא מסרב גם לבקשתה לשכב לידה אף בלא תשמיש ואת בקשתה להיות עימו לעולם הבא.⁴³ ביום החג, היא מנצלת את העובדה שהלכו כולם לעבודה זרה שלהם, ואמרה לבעלה שאינה חשה בטוב.⁴⁴ כאשר מגיע יוסף לעשות מלאכתו,⁴⁵ היא אווזת בבגדו בניסיון להכריח אותו לבוא עליה. הוא

³⁴ אשה שמתו לה כמה בעלים מוחזקת כאחת שמסכנת את מי שנשוי לה.

³⁵ רש"י (שם, כא) מבאר כי כפי שרימה יהודה את אביו בהטבילו את כתונת יוסף בדם הגדי, כך רימהו ליהודה בגדי עיזים.

³⁶ השפתי חכמים (שם, כד) מבאר שאין ההריון ניכר עד שליש הזמן. ומאחר שהריונה היה שבעה חודשים, בהכרח שתקופה זו קצרה משלושה חודשים מלאים.

³⁷ רש"י (שם, שם) מביא שהייתה תמר ממשפחתו של שם שהוא כהן. ולפיכך חייבת מיתה בשריפה כדין בת כהן שזינתה.

³⁸ רש"י שם, כה

³⁹ רש"י לט, ג

⁴⁰ רש"י שם, ו

⁴¹ רש"י (לט, א) מבאר כי סמיכות פרשייה זו למעשה יהודה ותמר מורה על כך, כי אשת פטיפר, בדומה לתמר עשתה לשם שמים. שכן ראתה במזלות שעתידיה להעמיד זרע מיוסף, וטעותה הייתה שהדבר יהיה רק על ידי בתה.

⁴² שכן בני נח צוו על עריות, והיא אשת איש האסורה עליו (רש"י שם, ט).

⁴³ רש"י שם, י

⁴⁴ רש"י שם, יא

⁴⁵ רש"י מביא דעה בגמרא שבא יוסף במטרה לשמש איתה (תוס' מוכיחים מלשון הפסוק 'ויבוא הביתה'), אך 'דמות דיוקנו של אביו' מנעה ממנו לעשות זאת.

לזכות חטופי עזה במלחמה ובכללם: אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

בורח תוך שמשאיר בידיה את הבגד, והיא קוראת לבני ביתה ומעלילה על יוסף שניסה לפתות אותה, ורק כאשר סירבה ברח החוצה. היא מחכה לשובו של בעלה, וכאשר נמצאים יחד מספרת לו על מה שעשה לה יוסף.⁴⁶ הוא כועס ומשליך אותו לבית הסוהר המלכותי. שם הוא מוצא חן בעיני 'שר בית הסוהר' אשר ממנה אותו לאחראי על התנהלות המקום.

לאחר תקופה, מגיעים לכלא שר המשקים ושר האופים של המלך.⁴⁷ יוסף אחראי עליהם, והם יושבים שם שנה. לילה אחד חולמים שניהם חלום, ובנוסף, כל אחד חולם גם את פתרון חלומו של חברו.⁴⁸ בבוקר פוגש אותם יוסף כשהם עצובים. לשאלתו הם מספרים על החלום שלא מצליחים לפתור, והוא מבקש בעזרת ה' לפתור להם את החלום. שר המשקים מספר על גפן פורחת ובה שלושה זמורות ארוכות, עמוסות ענבים בשלים. והנה הוא בוצר את הענבים וסוחט בידו אל כוס, אותה הוא מניח על כף פרעה. יוסף מגלה לו כי הדבר רומז לכך שבעוד שלושה ימים "ישא פרעה את ראשך" וישיבו למשרתו הראשונה. יוסף מבקש משר המשקים כי ינצל את משרתו הרמה להזכירו לטובה באוזני פרעה. כי לחינם הושלך לכלא לפני שנים רבות. שר האופים שראה כיצד פתר יוסף את חלום חברו - בדיוק כפי שחלם הוא את פתרון חלום חברו - מבקש מיוסף שיפתור גם את חלומו. הוא מספר כי ראה שלושה סלי נצרים על ראשו, מלאים במאפים האהובים על המלך, וציפור עומדת ומנקרת מהאוכל. יוסף מבשר לו כי הדבר מורה על כך שבעוד שלושה ימים יערוף פרעה את ראשו, ויתלה אותו על עץ, תוך שעופות השמים יאכלו את בשרו. לאחר שלושה ימים חל יום הולדתו של פרעה, והוא אכן מזמין את שתי השרים לאירוע. את שר המשקים משיב למשרתו, ואת שר האופים מורה לתלות.

מאחר ותלה יוסף מבטחו באותו שר במקום לבטוח בה', גורם הקב"ה לשר המשקים לשכוח את בקשת יוסף, דבר שהאריך את תקופת מאסרו בשנתיים ימים.

חידות לפרשת וישב

1. כיצד רמוזה מכירת יוסף בכתונת הפסים? (לז, ג)
2. כיצד נקראת בפרשתנו שיירת הסוחרים? (לז, כה)
3. כיצד נקרא חמיו של יהודה? (לח, ב)
4. למי בפרשתנו היה צמיד כבר בלידתו? (לט, ל)
5. מי אמר למי: "לאלוקים פתרונים"? (מ, ח)

לקבלת העלון כתבו לי yaakovkatz1989@gmail.com

להצטרפות לקבוצת הוואטסאפ שלחו הודעה

0532547332

או לחצו כאן

⁴⁶ רש"י שם, יט

⁴⁷ אחר שמצאו זבוב בכוס המלך, ואבן במאפה שקיבל.

⁴⁸ רש"י מ, ה